

کتابداری اینترنتی

نقش‌های سنتی در محیط جدید (۱)

نوشته: کیت شارپ

ترجمه: ثریا صمدی

عضو هیأت علمی مؤسسه آموزش عالی نبی اکرم (ص)

حاضر شامل: دستیابی بیشتر به دامنه‌ای از اطلاعات، سرعت بالا در کسب اطلاعات و پیچیدگی بیشتر در مکان‌یابی، تجزیه و تحلیل اطلاعات، تغییر مداوم تکنولوژی، فقدان استاندارد در نرم‌افزار و سخت‌افزار، تداوم یادگیری برای استفاده‌کنندگان و کارمندان کتابخانه و سرمایه‌گذاری مالی برای تکنولوژی می‌باشد. (۳)

مهارت‌ها و نقش‌های سنتی

اطلاعاتی که استفاده‌کنندگان نیاز دارند ممکن است به صورت‌های مختلفی قابل دسترسی باشد اما مهارت‌هایی که متخصصان اطلاعاتی برای مدیریت اطلاعات نیاز دارند می‌توان از طریق تجربه و تمرین فراوان بدست آورد. انکار نمی‌توان کرد که این محیط جدید کتابخانه‌ای به طور جهانی، محیطی است که در آن کتابداران نیازهای خود را پیدا می‌کنند. با این وجود اساس حرفه‌ای بودن مهارت‌ها و نقش‌های مربوط به آن به کتابداران اطمینان بقا را می‌دهد. هسته اصلی مهارت به طور سنتی به متخصصان اطلاع‌رسانی پیوسته است که شامل مهارت‌های بکارگیری اطلاعات، مهارت‌های تسهیل‌سازی و آموزش، مهارت‌های ارزیابی و ارتباط با مشتری، همه هنوز هم مرتبط هستند به مهارت‌های فهرست‌نویسی، رده‌بندی، نمایه‌سازی، مرجع و آموزش استفاده‌کننده. اگر همه وظایف توسط کتابداران اداره شوند

اینترنت اطلاعات را در اختیار توده مردم نهاده و به کاربر نهایی امکان دستیابی به مجموعه وسیعی از منابع را می‌دهد. اینترنت همچنین به طور قابل ملاحظه‌ای کار متخصصان اطلاع‌رسانی را تغییر می‌دهد. این مقاله به برخی نقش‌هایی که توسط متخصصان اطلاع‌رسانی داده شده‌اند توجه کرده و مهارت‌هایی که این نقش‌ها را حمایت می‌کند، پیشنهاد می‌نماید که این مهارت‌ها در محدوده اطلاعاتی اینترنت تا حد ممکن مناسب هستند. ضمناً چگونگی انتقال نقش‌ها و مهارت‌ها براساس تجربیات نویسنده مقاله به عنوان یک کتابدار اینترنتی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

تغییر محیط

هدف اصلی این مقاله بررسی نقش اینترنت در ایجاد تغییرات اساسی و تأثیرگذاری آن در کار کتابداران در سالهای اخیر می‌باشد. این پیشرفت‌های شبکه‌ای راه‌های ارتباطی را دگرگون کرده و منجر به تغییراتی قابل ملاحظه در ساختار سنتی کتابخانه شده تا اطلاعات سازماندهی شده را آماده و امکان دسترسی به آنها را فراهم کنند. اکنون بوسیله کامپیوترتان می‌توانید به سهولت با خدمات و سیستم‌ها و اطلاعاتی که قبلاً غیرقابل دسترس و ناشناخته بودند ارتباط برقرار نمایید. (۲) ویژگی‌های محیط کاری کتابداران در حال

حجم فزاینده اطلاعات مورد دسترسی استفاده‌کنندگان و شیوه‌های دسترسی به آنها از نظر تئوری این روش را جهت کسب اطلاعات مورد نیاز کاربران آسانتر کرده است. اما در عمل این خطر وجود دارد که ممکن است استفاده‌کنندگان به خاطر اطلاعات بیش از حدی که دریافت می‌کنند که سرگردان شده و در نتیجه کار آنها را برای یافتن اطلاعات دقیقی که در جستجوی آن هستند و همچنین صحت و درستی اطلاعات ایجاد مشکل نماید.

نقش کتابدار هم به عنوان آموزش دهنده و هم به عنوان استفاده‌کننده و هم به عنوان واسطه در این محیط آشکار است. اساس کتابداری که شامل مهارت‌های نظیر فهرست‌نویسی و آموزش کاربران می‌باشند به همان صورتی که در بالا شرح داده شد در عصر الکترونیکی نیز همانند زمان چاپ کاغذی همچنان به عنوان پایه‌های اساسی مهارت‌ها خواهند بود.

نقش‌ها و مهارت‌های جدید

علاوه بر مهارت‌های حرفه‌ای ذکر شده، کتابدار آینده بایستی مجهز به یک سلسله وسیعی از مهارت‌های شخصی و قابل انتقال به منظور مدیریت محیط کار متغیر، خود باشد. ضمناً برتری مهارت‌های قابل انتقال فن‌آوری اطلاعاتی باید مورد تأکید قرار گیرد. چون مدیریت و مهارت‌های شخصی باعث خواهد شد کتابداران، مدیران مؤثرتری از منابع شبکه‌ای و خدمات باشند. چنانکه هستینگ می‌گوید: برای کتابداران دیجیتال دارا بودن یک سری ویژگی‌های خاص شخصی (ذاتی) در مقایسه با تخصص‌های خاص تکنیکی (اکتسابی) از اهمیت خاص بیشتری برخوردار می‌باشد. (۶)

منظورمان این نیست که بگویم برای اجتناب از عصر الکترونیک برای متخصصان کتابداری، همان مدل تکیه به روش‌های قدیمی مدّ نظر می‌باشد بلکه می‌بایستی خود را ب محیط جدید اطلاع‌رسانی الکترونیکی تغییر داده و سازگار

کمک خواهد کرد تا اینترنت برای آنها یک مکان آسانتر برای دستیابی باشد. کتابداران در همه بخش‌ها، نقش‌ها و خدمات کتابخانه را براساس مجموعه‌ها و نیازهای استفاده‌کنندگان ساخته‌اند و براساس گفته کریس ارزش‌هایی که اساس حرفه کتابداری هستند بایستی به همان شکل تا قرن بعدی باقی بماند. ارزشهایی مانند خدمت، کیفیت، دستیابی جهانی، شراکت. (۴)

این شیوه‌ای است که در آن ارزشهای مذکور به عملکردها و فعالیتها ترجمه می‌شوند و متحمل تغییر اساسی نیز خواهد شد.

لنکستر، به دلیل حضور خویش در دنیای الکترونیک، شرح می‌دهد که کتابخانه با توجه به نقش مهمی که هم اکنون در دنیای چاپ بر عهده دارد بایستی نقش خود را ادامه دهد یعنی به سازماندهی منابع جهانی اقدام کند به همان روشی که هم از نظر فیزیکی و هم از نظر فکری برای جامعه استفاده‌کننده دارای ارزش باشند. (۵) مقادیر وسیعی از اطلاعات قابل دسترس در شبکه اینترنت پیشنهاد می‌شود که امروزه در مقایسه با قبل بیش از یک نقش برای افراد آموزش دیده وجود دارد نظیر: مهارت‌های جستجو، توانایی‌های تجزیه و تحلیل و ارزیابی منابع و تطابق نیازها با منابع، مهارت‌های سنتی کتابخانه‌ای که در بالا ذکر شده بایستی دوباره ارزیابی گردند (ارزش آنها با سرویس‌های اطلاعاتی در دنیای الکترونیک بکار برده شوند). برای مثال مهارت‌های فهرست‌نویسی و طبقه‌بندی می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد تا تجربه‌بازایی اطلاعات شبکه‌ای کاربران نهایی راه توسعه دهد. ایجاد فایل‌های اطلاعاتی که به صورت اصول فهرست‌نویسی قرار دارند می‌تواند به استفاده‌کنندگان در یافتن مطالب جزئی در میان دریای وسیعی از اطلاعات اینترنتی کمک کند. ایجاد فهرست‌ها شامل منابع الکترونیکی می‌باشد که می‌توانند دستیابی به آنها، معتبر بودن آنها و اعتبار اینترنتی را تضمین کنند.

نمایند. آنها بایستی تکنولوژی‌های جدید را یاد گرفته و از نقاط قوت و ضعف آنها آگاهی داشته باشند. کتابداران نبایستی احساس ترس از کامپیوترها و پیشرفت‌های فنی داشته باشند اما بایستی همگام با پیشرفت‌های جدید فن‌آوری پیشرفته و نقش اساسی را در سازماندهی داشته باشند. (۷)

متخصصان اطلاع‌رسانی در کتابخانه‌ها نقش فزاینده‌ای را در ارتباط با اطلاعات در قالب‌های الکترونیکی به وسیله ایجاد صفحات شبکه‌ای بازی می‌کنند تا خدمتشان را به مشتریان خارجی ارتقاء داده و انتخاب مدیریت سیستم‌های اطلاعاتی کتابخانه را به صورت اتوماتیکی ایفا کنند. داشتن مهارت‌ها در سازمان اطلاعاتی در عصر انفجار اطلاعات بسیار ضروری است. بنابراین متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی یک نقش کلیدی را دارند تا در این حوزه‌ها کار کنند برای مثال کتابداران بایستی به حدی متخصص باشند تا پروژه‌های اینترنت را در مراحل مختلف طراحی و نگهداری، به صورتی ارائه نمایند که استفاده کنندگان‌شان و سازمان‌هایشان را راضی نگهدارند و همچنین کتابداران، مهارت‌هایی را جهت کنترل مؤثر این اطلاعات داشته باشند. کریس پیشنهاد می‌کند که کتابداران می‌توانند به وسیله جستجو کردن در زمینه‌های مختلف و همچنین به وسیله استفاده کامل از اطلاعات و تکنولوژیهای چند رسانه‌ای نقش خود را در جامعه تکنولوژیکی نیز ارائه دهند. (۸)

کار در محیط اینترنتی

نویسنده مقاله که مدیر پروژه Biz/ed است (۹) که در انیستیتو آموزشی و تکنولوژی پژوهشی (۱۰) در دانشگاه بریستول به عنوان آموزش دهنده مشغول به کار می‌باشد (۱۱)، Biz/ed اینترنتی است که براساس اطلاعات آموزشی قرار گرفته و جهت استفاده کتابداران و پژوهشگران و دانشجویان تأکید می‌کند. مدیریت منطقه شبکه‌ای نمونه خوبی از انتقال مهارت‌های سنتی کتابداران به محیط اینترنت می‌باشد. Biz/ed

خودش شامل بیش از ۴۰۰۰ صفحه شبکه‌ای فعال است که بایستی به طریقی سازماندهی شود که برای استفاده‌کنندگان دستیابی به اطلاعات مورد نیاز، آسان باشد.

یکی از مسوولیت‌های اصلی نویسنده مقاله به عنوان مدیر پروژه برای Biz/ed بررسی منابع در زمینه‌های تجاری، مدیریت و اقتصاد برای علوم اجتماعی، تجارت و حقوق می‌باشد. SOSIG یکی از دانشکده‌هایی است (۱۲) که اطلاعاتی را برای شبکه فراهم می‌نماید. این شبکه در کتابخانه آکادمی به نام اینترنت بریتانیا قرار دارد و تمام آکادمی‌ها را با ارائه دستیابی به هزاران منابع اینترنتی حمایت می‌کند.

فهرست‌نویسی اینترنت

منابع اینترنتی انتخاب شده توسط سه متخصص اطلاع‌رسانی که اخیراً به Biz/ed ملحق شده‌اند در فهرست اینترنت وارد می‌شوند که این اطلاعات بر روی Biz/ed یا توسط ارجاعات متقابل قبال دسترسی هستند. این فهرست مجموعه‌ای از منابع اینترنت با کیفیت بالا می‌باشد که در سیرورهای سراسر دنیا قرار گرفته که بیش از ۱۶۰۰ رکورد را تحت پوشش قرار می‌دهند. این فهرست می‌تواند به صورت اجمالی جستجو گردیده و ارزش زیادی به خاطر توزیع منابع دارد چرا که به استفاده‌کننده اجازه می‌دهد تصمیم بگیرد که آیا منابع ارزش دستیابی را دارد یا نه. فهرست اینترنت Biz/ed یکی از ویرایش‌های اینترنت کتابخانه آکادمی می‌باشد. مسیر آن را به منابع اینترنتی اشاره می‌کند اما به بسیاری از اصول و کارهای کتابداری در امر گردآوری سنتی نیز توجه می‌کند. هر منبعی توسط متخصصان اطلاع‌رسانی منتخب، رده‌بندی و فهرست‌نویسی می‌شود. Biz/ed مجموعه‌ای از خدمات مدیریتی، معیار انتخاب کیفیت، سیستم رده‌بندی، فهرست اسناد مدارک و قوانین را بر عهده دارد. این شیوه‌ها به طور گسترده‌ای به عنوان موارد ضروری برای سازماندهی اطلاعات چاپ شده تشکیل می‌یابند و به طور مؤثرتری به محیط

متخصصان

- توسعه مهارت‌های اطلاع‌رسانی - یادگیری مهارت‌های انتقال در بکارگیری اطلاعات.

به وسیله بکارگیری یک نقش سنتی نظیر آموزش استفاده کنند و اطلاع از بهترین منابع مورد دسترس برای موضوعاتشان در محیط اینترنتی، بدین ترتیب کتابدار اینترنتی به نحو احسن اطلاعات وسیعی از مهارت‌های استدلالی که جستجو کرده بودند، فراهم می‌آورد.

نویسنده مقاله در حال حاضر مشغول تهیه برنامه Internet Business Manager برای شبکه RDN می‌باشد (۱۴). RDN جهت ایجاد ۱۰ شبکه براساس قرارداد، سرمایه‌گذاری شده تا به دانشجویان و مقاله‌دهندگان کمک کند تا مهارت‌های اطلاعاتی اینترنتی خود را توسعه دهند. همچنین پیشنهاد می‌کند که یک معرفی براساس موضوع برای کشف، انتخاب، استفاده بهینه از مطالب و منابع اینترنت با کیفیت بالا ارائه می‌دهد. سایت آموزشی RDN مهارت‌های اطلاع‌رسانی را برای محیط جدید اینترنتی تحت پوشش در می‌آورد. آنها عقاید اساسی، تکنیک‌ها و مثال‌هایی از چگونگی استفاده از اینترنت را در آموزش اصول موضوعی خاص معرفی می‌نماید. آموزش برای دستیابی از شبکه جهانی رایگان خواهد بود و درسی براساس مهارت‌های شخصی به مدت ۱۵ الی ۳۰ دقیقه ارائه می‌دهد. آن همچنین مشخص گردید که این آموزش دهندگان به کتابداران دانشگاهی که نیاز به ابزارهایی برای حمایت از برنامه‌های آموزشی استفاده‌کنندگان دارند کمک خواهد کرد. آموزش دهندگان براساس مدل اینترنتی قرار دارند (۱۵). ارتباط یک آموزش دهنده اینترنتی، تعاملی است که به ارائه کیفیت موارد اطلاعاتی اینترنت و مهارت‌های مورد نیاز برای ارزیابی منتقدانه کیفیت منابع اینترنتی به آموزش می‌پردازد.

نویسنده مقاله با کار روی این پروژه قادر است تخصص‌های موضوعی‌اش، مهارت‌های کتابخانه و روش

الکترونیکی قابل ترجمه هستند. ورودی‌های Biz/ed می‌توانند از لحاظ الکترونیکی با کتابخانه‌های آکادمی هم پایه باشند.

آموزش استفاده‌کننده روی اینترنت

همانطوری که شبکه به طور افزایشده به عنوان اولین مکانی است که دانشجویان، اطلاعات را جستجو می‌کنند، نقش متخصصان اطلاعاتی شبکه نیز به عنوان یک واسطه افزایش خواهند یافت. نظیر کتابدارانی که با این رسانه کار می‌کنند معرفی کردن نقاط ضعف و قوت شبکه جهانی در اختیار ماست. همانطوری که این مطلب در مورد هر منبع کتابخانه‌ای دیگر در طول برنامه‌های آموزشی ما برای کاربران مصداق دارد. درست همان طور که کتابخانه دانشگاهی سنتی یک برنامه آموزشی برای کاربران جهت دانشجویان و مربیان به منظور بالا بردن استفاده آنها از کتابخانه ارائه می‌دهند، کتابداران بریتانیایی که در محیط شبکه جهانی به طور مشترک RDN کار می‌کنند (۱۳)، آموزش شبکه‌ای کاربران را به منظور کمک به افراد جهت دریافت اطلاعات بیشتر از این خدمات اطلاعاتی بسیار غنی، گسترش بیشتری می‌دهند. تجربه کرده‌ایم که بیشتر استفاده‌کنندگان تشخیص نمی‌دهند که چقدر منبع اینترنت می‌تواند قوی باشد و چقدر می‌تواند برای یافتن مطالب تحقیقاتی و آموزشی مورد استفاده قرار گیرد. کتابخانه سنتی در دانشگاه، دانشکده یا مدرسه جهت آموزش به استفاده‌کنندگان نمونه‌های زیر را به استفاده‌کنندگان ارائه می‌دهد:

- تورهای کتابخانه - آشنا شدن با بخش‌های مختلف کتابخانه

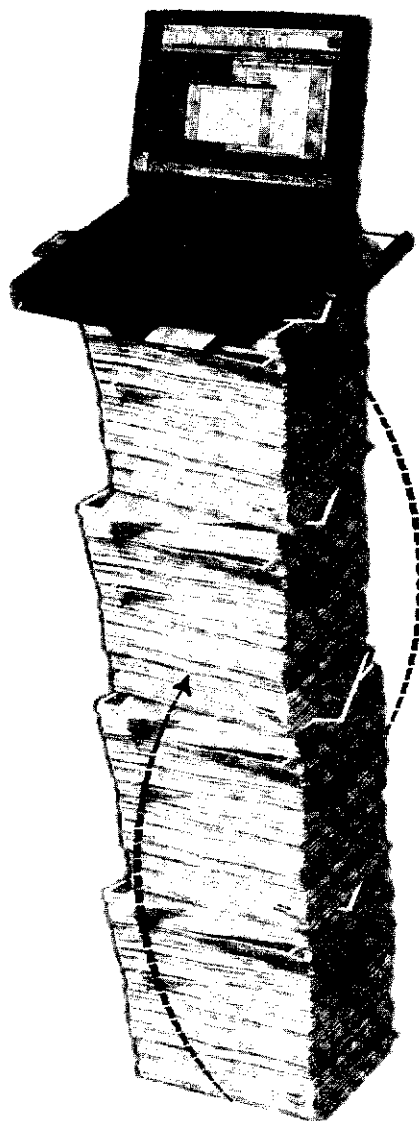
- جلسات تجزیه و تحلیل نقش کتابخانه - یادگیری درباره خدمات در دسترس و یادگیری چگونگی استفاده از آنها

- راهنمای موضوعی - شناسایی منابع اطلاعاتی کنیدی با یک نظام خاص

- حمایت از کتابداران موضوعی کمک گرفتن از

- for managers. London: Library Association Publishing, 1997, pp. 19 - 37.
6. Hastings, Kirk and Tennant, Roy. (1996) "How to build a digital librarian." Follett lecture Series. November 1996. Available from : http://mirrored.ukoln.ac.uk/lis/november_96/ucb/11_hastings.html.
7. Medhurst, Jamie. "Do or die: the librarian in the 21 century." *Managing Information*. Vol. 2, No. 9, September 1995, pp. 30-31.
8. Creth, op. cit.
9. Biz/ed: <http://www.bized.ac.uk>.
10. Institute for Learning and Research Technology: <http://www.ilrt.bris.ac.uk>.
11. University of Bristol : <http://www.ilrt.bris.ac.uk>.
12. Social Science, Business and Law Hub (SOSIG) : <http://www.rdn.ac.uk>.
13. Resource Discovery Network (RDN) : <http://www.rdn.ac.uk>.
14. RDN Virtual Training Suite: <http://www.rdn.ac.uk>.
15. Internet Detective: <http://www.sosig.ac.uk/desire/internet/-detective.htm>.

اینترنتی را یک جا جمع کند، تا برنامه آموزشی استفاده کننده را برای استفاده کنندگان علاقمند به زمینه‌های تجاری و مدیریتی به طور مؤثر با کتابدار موضوعی اینترنتی ایجاد کند.

این مقایسه وابستگی مهارت‌های سنتی کتابخانه را در محیط جدید شبکه‌ای اطلاعات بحث کرده است آن نشان می‌دهد که کتابداران در همه بخش‌ها نقش مهمی را در شکل‌گیری اینترنت از طریق کشف منابع و آشنا نمودن خود با استانداردهای فهرست‌نویسی اینترنت دارند که می‌توانند به آنها کمک کنند تا در مورد ساخته شدن رکوردهای پیوسته مطمئن گردند. آنها همچنین در آموزش استفاده کنندگان در مورد جستجوی اطلاعات انتقادی روی اینترنت و ارزیابی کیفی منابعی که می‌یابند، نقش اساسی دارند. اگر کتابداران به طور موفقیت‌آمیزی اساس حرفه خود را به این رسانه انتقال دهند آنها به عنوان واسطه‌های اطلاعاتی مهم در نظر گرفته خواهند شد.

منابع

1. شارب، کیت (Kate Sharp). کتابداری اینترنتی: نقش‌های سنتی در محیط جدید، ژورنال ایفلا، شماره 27، سال 2001، ارائه شده در شخصیت و ششمین کنفرانس ایفلا، آگوست 2000 در اسرائیل.
2. Panty, sheila. (1997) "Whither the information professional? Challenges and opportunities. The cultivation of information professionals for the new millennium." *Aslib Proceedings*. Vol. 49, No. 6, June 1997, pp. 170 - 172.
3. Creth, Shela D. (1996) "The electronic library: slouching toward the future or creating a new information environment." Follett Lecture Series. Available from: <http://www.ukoln.ac.uk/services/papers/follett/creth-paper.html>.
4. Ibid.
5. Lancaster, F. Wilfrid. "Artificial intelligence and expert system technologies: prospects." In: *Libraries for the new millennium: implications*